

Dialektika vzdělávání ve srovnávací perspektivě. Zpráva o Světovém kongresu srovnávací pedagogiky

Ve dnech 22.–26. srpna 2016 se konal již 16. Světový kongres srovnávací pedagogiky, tentokrát v Pekingu, hlavním městě Čínské lidové republiky. Organizátorem a hostitelskou institucí byla Pekingská normální univerzita (*Beijing Normal University*), dále BNU.¹ BNU patří mezi deset špičkových vysokoškolských institucí v kontinentální Číně (*Mainland China*), která je známá také širokou mezinárodní spoluprací a výměnami učitelů a studentů s předními světovými univerzitami, mj. je zakladatelem osmi Konfucijských institutů v Severní Americe a západní Evropě. Pedagogická fakulta BNU, která měla hlavní podíl na organizaci kongresu, má více než stoletou tradici a v současnosti je považována za vůdčí instituci v pedagogickém výzkumu a inovacích učitelského vzdělávání. Realizuje také řadu studijních programů v angličtině, včetně čtyř doktorských. Její Institut mezinárodní a srovnávací pedagogiky je nejstarším pracovištěm svého druhu v Číně a jediným centrem, které má akreditaci Ministerstva školství. Vydává časopis *Mezinárodní a srovnávací pedagogika*, organizuje každoročně Světové fórum srovnávací pedagogiky a je sídlem sekretariátu Čínské společnosti srovnávací pedagogiky. Díky mezinárodním zkušenostem a rozvinuté infrastruktuře měla organizace kongresu vysokou úroveň. K úspěšnému průběhu a spokojenosti půldruhého tisíce účastníků přispělo 150 studentských dobrovolníků, vstřícná atmosféra a pohostinnost, včetně doprovodného programu. V něm byly zařazeny také návštěvy tří fakultních škol (primární, nižší sekundární a vyšší sekundární), podporovaných čínskou vládou jako modelových, které byly zajímavou ukázkou unikátního, netypického systému školního vzdělávání. Např. nižší střední škola, kterou jsme navštívili, určená pro žáky 7.–9. ročníku, má 1572 žáků, což znamená v každém ročníku 14 paralelních tříd po 40 žácích. Společný večer, v němž studenti univerzity představili tradiční hudební nástroje, lidové hry, tance a kaligrafii, umožnil nahlédnout do čínské kultury a životního stylu.

Zde je třeba zmínit, že Čína usilovala o hostování světového kongresu opakovaně od 90. let minulého století, avšak exekutiva World Council of Comparative Education Societies (WCCES) dala přednost jiným lokalitám

¹ Termín „normální“ označuje v čínském kontextu vysokoškolské instituce univerzitního typu, nabízející širokou škálu studijních oborů a oblastí výzkumu v humanitních, sociálních, přírodovědných a technických oborech se státní akreditací.

s poukazem na nedemokratičnost režimu v Číně.² Více než dvacetiletou historií úsilí o pořádání kongresu v Číně připomněl v rámci oficiálního zahájení kongresu profesor Mingyuan Gu, zakladatel oboru srovnávací pedagogika v Číně, ve svých 87 letech dosud odborně aktivní.

Hlavní téma konference *Dialektika vzdělávání ve srovnávací pedagogice* předznamenalo diskuze o současných trendech, dilematech a problémech vzdělávání v globální, regionální i lokální dimenzi, umožnilo diskutovat i zásadní teoretické a metodologické otázky srovnávací pedagogiky. Klíčoví řečníci v plenárních referátech se na hlavní téma zaměřili z různých úhlů pohledu. Dva hlavní referáty byly přínosem zejména pro pochopení kontextu a souvislostí vzdělávání v Číně. Profesor Wang Yingjie, prezident čínské společnosti srovnávací pedagogiky působící na BNU, se s oporou o rozsáhlý empirický výzkum zaměřil na školní vzdělávání v Číně. Interpretoval jeho vývoj od 70. let a současné problémy. V ohnisku pozornosti byly konflikty v cílech a vzdělávacím procesu, oficiálních standardech a individuálních očekáváních rodičů, politických strategiích a profesních dovednostech učitelů. Přes identifikaci reálných dilemat a problémů závěr referátu vyzněl optimisticky. Profesorka Ruth Hayhoe z Torontské univerzity, dlouhodobě se zabývající vzděláváním v Asii a působící v Číně, se zaměřila na čínské univerzity a rozvoj vysokého školství od konce kulturní revoluce. Zdůraznila jejich kulturní potenciál a možnosti obohacení vzdělávání v globální dimenzi. Ředitel vzdělávací sekce OECD Andreas Schleicher, vůdčí postava mezinárodních programů PISA, PIAAC, TALIS a INEC, se věnoval vztahu učení a světa práce. S oporou o výsledky mezinárodních studií ukázal na problémy spojené s nedostatečnými znalostmi a dovednostmi potřebnými pro zaměstnatelnost a výkon povolání, včetně důsledků pro kvalitu života. Profesor Carlos Alberto Torres, dosavadní prezident WCCES, diskutoval role srovnávací pedagogiky v globální éře. Dle jeho radikálního názoru současná srovnávací pedagogika musí překonat koncept akademické disciplíny a stát se nástrojem sociálního hnutí, WCCES pak má být jeho mluvčím. V dalších diskusích a panelech, věnovaných WCCES a rolím srovnávací pedagogiky, byly prezentovány, zejména bývalými prezidenty WCCES, názory odlišné, respektující akademickou rigoróznost i intervenční potenciál srovnávací pedagogiky vůči vzdělávací politice a praxi. WCCES pak považují především za organizaci důležitou pro vzájemnou spolupráci a konstruktivní diskusi.

² Jedním z konkurentů byla také Praha, kde se konal 8. Světový kongres s názvem *Education, Democracy and Development* v roce 1992 krátce po sametové revoluci, zatímco v Pekingu v roce 1989 došlo ke krvavému potlačení protestů na náměstí Nebeského klidu.

Jednání v tematických sekcích reflektovala globální změny, nové výzvy i příležitosti, ale poukazovala také na značné rozdíly tradic, kultury i politických cílů a strategií ve vzdělávání. Následujících čtrnáct netradičních tematických oblastí tvořilo výstižný rámec jednání v sekcích: *Globalizace a glocalizace, Kvantita a kvalita, Marketizace a veřejné blaho, Scientismus a humanismus, Modernita a tradice, Diverzita a standardizace, Rovnost a efektivnost, Centralizace a decentralizace, Autonomie a akontabilita, Elitní a masové vzdělávání, Učitelocentrické a žákocentrické vzdělávání, Vzdělávání dospělých a celoživotní učení*. Poslední, teoreticko-metodologická sekce znovu otevřela diskusi o povaze srovnávací pedagogiky a jejím současném stavu, který byl některými účastníky považován za krizi identity oboru. Převážil však názor, s nímž lze souhlasit, že obor se vyvíjí a obohacuje teoretické a metodologické přístupy díky interdisciplinaritě. Pozitivním přínosem jsou zejména teorie neoinstitucionalismu, poststrukturalistické teorie, reflektování kulturního relativismu i teorie sítí, etnografické a kartografické metody, jejichž aplikace poukazují na oborovou diverzitu a rozdíly v lokálních či regionálních interpretacích společných konceptů.

Dovolujeme si konstatovat, že pozitivním zjištěním z jednání kongresu je i nadále teze, že poznání rozdílů a shod, získané různými postupy a metodami, přispívá k porozumění podstatě vzdělávání a učení v globálním i lokálním kontextu.

Setkávání komparativistů z různých světových regionů a možnost otevřené mezinárodní diskuse nad výsledky srovnávacích výzkumů a reálnými problémy vzdělávací politiky a praxe, kterou kongres nabídl, jsou neocenitelnými odbornými zkušenostmi. Lze jen litovat, že účast komparativistů ze střední Evropy, a České republiky, zvláště byla velmi nízká. Přirozeně, početné zastoupení měli výzkumníci z Číny a okolních států, tradičně pak komparativisté ze západní Evropy a severní Ameriky, poněkud překvapivě ale také skupiny výzkumníků z afrických zemí, kde se srovnávací pedagogika dramaticky rozvíjí.

Česká srovnávací pedagogika byla zastoupena pouze dvěma účastníky z ÚVRV, autory této zprávy. David Greger prezentoval referát *Post-socialist transformation and growing inequalities*, Eliška Walterová předsedala jednomu z tematických bloků sekce věnované marketizaci, kde přednesla referát *Marketization in public schooling* (spoluautor Vít Šťastný). V obou případech se jednalo o případové studie. Ostatně, případové studie v programu jednání výrazně převažovaly. Eliška Walterová vystoupila ještě v teoreticko-metodologické sekci s referátem *Studies on national education systems: Development,*

possibilities and limits in the global age. Všechny uvedené příspěvky, prezentující výsledky našich výzkumů, vyvolaly ohlas a přispěly k posílení mezinárodní spolupráce s partnery stávajícími i k nově navázaným kontaktům.

Součástí programu kongresu bylo také dvoudenní jednání výkonného výboru WCCES, kde byly předneseny výroční zprávy prezidenta, generálního tajemníka a předsedů komisí. Jednání výkonného výboru se zúčastnila Eliška Walterová, dosavadní vedoucí sekce srovnávací pedagogiky České pedagogické společnosti. V tajné volbě vybral výkonný výbor místo konání 17. Světového kongresu, který se bude konat v roce 2019 v Mexiku na Univerzitě v Cancunu. Volba mezi Mexikem a Dubají byla těsná. Dále byli v uzavřeném jednání zvoleni nejvyšší představitelé WCCES na další tříleté období. Prezidentkou byla zvolena profesorka N'Dri Assie-Lumumba z Cornell Univerzity v USA, generálním tajemníkem profesorka Lauren Misziaczeck z UCLA, t. č. působící na BNU. Pokladníkem byl zvolen profesor Kanishka Bedi, prezident Indické společnosti srovnávací pedagogiky. Ještě jedna zajímavost stojí za zmínku: pod vedením profesora W. J. Jacobse z Univerzity Pittsburg je organizován projekt *Pioneer leaders in comparative education*, který se zaměřuje na vývoj a přínos srovnávací pedagogiky, jeho významné osobnosti, hodnocení WCCES, situace v oboru ve světě i na specifické problémy v jednotlivých členských asociacích. Organizátorům projektu poskytla rozhovor Eliška Walterová.

16. Světový kongres srovnávací pedagogiky přinesl řadu inspirací pro českou srovnávací pedagogiku, jak z oficiálního jednání a příspěvků, které jsme měli možnost si vybrat z rozsáhlého programu, tak z neformálních jednání. Autoři této zprávy, účastníci kongresu, měli možnost vstoupit aktivně do živých mezinárodních diskuzí a prezentovat českou srovnávací pedagogiku před početnou zahraniční komunitou. Pro Elišku Walterovou to také byla příležitost zúčastnit se jednání exekutivy, v níž aktivně působila od roku 2004, a představit Davida Gregera nově zvolenému vedení WCCES jako svého nástupce od roku 2017, čímž bude zachována kontinuita aktivní účasti Sekce srovnávací pedagogiky České pedagogické společnosti v této významné světové organizaci a působení ÚVRV jako referenčního pracoviště srovnávací pedagogiky v České republice.

*Eliška Walterová a David Greger
Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta,
Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání*